

Liisa Hännikäinen

Oma elämä

 SAGA
EGMONT

Liisa Hännikäinen

Oma elämä

SAGA Egmont

Oma elämä

Cover image: Shutterstock
Copyright © 1980, 2021 Liisa Hännikäinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726581836

1st ebook edition
Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com
Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

En vienyt joulukuusta ulos, kun ajattelin että Erkki tulee loppiaiseksi kotiin. Hän tuli huonovointiseksi joulunpyhinä ja lääkäri sai hänet suostutelluksi sairaalaan tarkkailtavaksi. Minä olin itse levon tarpeessa, valvominen vei unen ja ruokahalut. Sairaalassa Erkki sai tartunnan, mihin menehtyi. Sydän ei kestänyt kovaa kuumetta.

Erkki valitteli aina joskus, ettei oikein jaksa. En minä osannut sitä vakavana pitää. Erkki oli aina menossa, ei säästänyt itseään eikä muita. Ennen kolaria meidän välimme olivat huonoimmillaan. Me olimme silloin jo kaksistaan; kaikki lapset olivat muuttaneet aikaisin pois kotoa. Kolarissa Erkki sitten halvaantui. Ja hän meni koko ajan huonompaan kuntoon, vaikka halusikin uskoa, että vielä nousee ja lähtee raveihin. Minä yritin hoitaa häntä. Katsoin, että se oli velvollisuuteni.

— Miehellenne on väsynyt sydän, sanoi lääkäri. Minä ajattelin, että kaikki johtui kolarista. Ei Erkki sitä ennen käyttänyt lääkkeitä, hän sanoi niitä myrkyiksi, joilla tehtaat ansaitsivat rahaa. Minä sen sijaan olin pitkän aikaa syönyt pillereitä unettomuuteen. Ja Erkin sairastaessa tulin lääkkeistä riippuvaiseksi, sillä Erkki oli vaikea hoidettava. Hän ei tahtonut sairaalaan, hän sanoi ikävystyvänsä siellä ja väitti, etten minä laiskuuttani halunnut hoitaa häntä. Onneksi hän sentään luotti lääkäriin. Minä olin helpottunut, kun hän lähti sairaalaan: oli tiedossa edes muutama lepopäivä. Myöhemmin minä kaduin. Kyllä minä vielä olisin jaksanut.

Loppiaisena menin Erkkiä katsomaan, kun kuulin ettei kuume ollut laskenut. Lääkäri sanoi että tilanne oli vakava. Erkissä oli ennenkin ollut kuumetta, mutta aina hän oli toipunut, enkä minä uskonut, että siinä niin kävisi. Loppiaisiltana kävin sairaalassa vielä uudelleen.

Erkki oli virkeämpi. Hän alkoi heti haukkua minua, ja minä itkin, kun tulin käytävälle. Erkki ei tuntunut ilahtuvan mistään. Kukat olivat rahanhaaskuuta, banaanit pilaantuneita.

Varhain seuraavana aamuna sairaalasta sitten soitettiin, että Erkki oli yöllä kuollut. Kovasti yritettiin elvyttää, tuttu hoitaja selitti, mutta sydän ei jaksanut ponnistella enää. Hän puhui muutakin, oli myötätuntoinen, mutta minä vain en jaksanut uskoa.

Kaikki asiat sopimatta, minä ajattelin. Lähtö tulee eikä edes yhtään hyvää sanaa lausuta. Minäkin olin itkultani lähtenyt hyvästiä sanomatta. Mutta en minä jaksanut sovittaa, kun Erkki aina vain moitti kaikesta. Ajattelin että joskus on hänenkin vuoronsa pyytää anteeksi. Ja nyt hän sitten oli poissa eikä voinut sanoa enää mitään.

— Jumala on kova ja epäoikeudenmukainen, minä sanoin Siljalle, joka tuli luokseni. Tyttäreni kauhistui. Hänen mielestään minä pilkkasin Jumalaa.

Arkkua minä en lähtenyt ostamaan. Ei Silja kuitenkaan olisi valintaani hyväksynyt. Sai mennä Seijan kanssa kaksin, hehän tiesivät paremmin. Aina Erkki minua siitäkin moitti; minulla ei ollut mitään makua.

Näin Erkin vasta arkussaan. Hänet oli laitettu sairaalassa valmiiksi; ennen sitä ei saanut katsoa ja kun hänet sitten näin, niin hän näytti täysin vieraalta. Hän oli kutistunut, ja tukkakin oli melkein harmaa. Suu oli jäänyt vähän raolleen. Ennen arkkuun laitettiin aina virsikirja, mutta nämä olivat jättäneet sen pois. Ajattelin että on paha, kun menee multaa, vaan en ruvennut moittimaan. Seija itki koko ajan Siljan olkapäätä vasten, mutta minä vain tuijotin. Ajattelin, ettei se ollut Erkki. Joku muu se oli. Tahtoivat vain tällä tavalla vielä nöyryyttää, kun en ollut halunnut hoitaa häntä kotona loppuun saakka.

Äkkiä minä muistin, miten voimakas Erkki oli pelatessaan lentopalloa Pihlajamäessä. Vaalea paita hohti kesäillan hämärässä eikä kenelläkään ollut niin tummaa tukkaa, se vivahti miltei siniseen. Eikä sellaisia silmiä, siniharmaita ja hehkuvia.

— Äiti, jaksatko sinä, Silja sanoi ja tarttui käteeni.

— Sulkekaa vaan, minä sanoin.

Lapset tahtoivat suuret hautajaiset. Isällä on paljon ystäviä, he sanoivat. Heidän pitää tulla hyvästelemään, ja työpaikaltakin tullaan. Minä vain nyökyttelin, saivat tehdä kuten halusivat. Ei minulta ollut ennenkään kysytty.

— Kyllä me yöksi tullaan, Silja sanoi. — Kun hautajaiset on ohi, niin sinun ei tarvitse olla yksin. Ellet sitten halua tulla meille.

— Ei tarvitse, minä sanoin. — On minun kuitenkin totuttava.

Hautajaispäivän aamuna pahoitin mieleni, kun Silja sanoi hiuksistani. En minä ollut muistanut mitään kampauksia. Että täytyy seistä kaikkien nähtävänä. Erkki oli aina tarkka kaikesta ulkonaisesta, hänellä oli ylpeä luonne. Mutta minä kestin kunnialla iltaan saakka. Näin monet Erkin ystäväistä ensimmäisen kerran, sillä hänen tapanaan ei ollut tuoda heitä kotiin. Ei voi, hän aina sanoi. Näin hänen viimeisen naisystävänsäkin. Ehkä niitä oli paikalla useampia, mutta tämän minä tiesin varmasti. En minä kantanut hänelle kaunaa. Näin että nainen itki, minä seisoin silmät kuivina, ja päätäni särki. Kukkien tuoksu oli ahdistava. Minun oli vaikea keskittyä papin puheeseen, äänetkin tekivät kipeää.

Myöhemmin ihmiset sanoivat, etten minä surrut Erkkiä.

— Miksi et pyytänyt apua, Silja moitti. — Sinä olet niin ylpeä ettet halunnut ketään meistä auttamaan.

Minusta oli jotenkin vain tuntunut, että Erkin hoitaminen oli minun oma asiani. Eivätkä lapset silloin olleet apuaan tarjonneet. Ja vaikea sitä oli mennä pyytämään, kun näki toisten olevan vastahakoisia. Eivät he kai käsittäneet koko asiaa. Ehkä he uskoivat Erkin olevan paremmassa kunnossa kuin hän olikaan, sillä minä salasin paljon. Ajattelin, ettei lastenkaan tarvitse kaikkea tietää.

Erkki oli itsepäinen. Minä en voinut koskaan olla kahta tuntia kauempaa missään, sillä aina poissaollessani Erkki yritti lupauksistaan huolimatta liikkeelle. Hän putosi lattialle monta kertaa. Sitten hän syytteli minua ja sanoi maanneensa avuttomana tuntikausia, kun minä vain juoksentelin juoruamassa kaupungilla. Minä en olisi saanut jutella kenenkään kanssa, eikä ollut puhettakaan siitä että joku olisi tullut meille. Puhelimestakin hän vihotteli, sanoi minun puhuvan talon puhtaaksi. Kirjeitä hän myös vahti ja väitti, että minä valittelin ihmisille. Minä tunsin olevani kuin vanki. Muutaman kerran yritin selittää, mutta hän huusi, ettei halunnut kuunnella minun valheitani.

Hän sanoi aina lähtevänsä vielä kerran raveihin, kunhan jalat vain saisivat harjoitusta. Minä en siihen uskonut. Silloin hän vihotteli ja sanoi, että minä tapoin ihmiseltä elämisenhalun. Tahdoin pitää hänet vallassani ja nautin siitä että olin päässyt niskan päälle. Minä olin itsekäs ja hullu niin kuin koko sukuni, jossa ei ollut yhtään normaalia ihmistä.

Hautajaisten jälkeen minulla ei ollut helpompaa. Lapset lähtivät ja jättivät minut yksinäiseen asuntoon, jossa oli aikaa ajatella Erkin kuolemaa. Kukaan ei tullut käymään. Ihmiset kai pahastuivat käytöksestäni, kun eivät voineet osoittaa myötätuntoa. Vain Erkin veli, Eero,

tuli. Hänelle minä puhuin ajatuksistani, sillä hän oli aina osannut kuunnella hiljaa.

— Mukavaa että tulit, minä sanoin Eerolle. — Ihmiset kai närkästyivät hautajaisissa.

— Näkihän sen jokainen että olit uupunut, Eero lohdutteli. — Ajattelevat kai että haluat levätä.

— Moni lupasi poiketa, mutta sinä olet ensimmäinen, minä valitin edelleen.

— Niinhän siinä tahtoo käydä, Eero myönteli, — ettei tule lähdetyksi. Arkuuttakin on.

— En minä käsitä, minä sanoin, — että siinä näin kävi. Niin elämänhaluinenkin hän oli.

— Ei kai kuolemaan koskaan osaa varautua, Eero sanoi. — Se tulee aina liian äkkiä.

Aioin juuri sanoa, että mitä sinä siitä tiedät, kun muistin että häneltä oli mennyt poika, hukunut jokeen. Eikä siitä ollut kuin kolme vuotta. Lapsia oli tullut sen jälkeen kaksi lisää, mutta yhä vain puhuttiin tästä kuolleesta. Sen viisaudesta ja suloudesta. Aivan kuin se olisi ollut jotain tavatonta. Ehkä niin kävi kuoleman jälkeen.

— Ja koko ajan hän oli uutta suunnittelemassa, minä sanoin.

— Erkki oli sellainen vireä ihminen, Eero sanoi.

— Puhuiko hän sinulle koskaan, että hänellä ottaa sydämestä?

— Oli hän kerran meillä hyvin huonovointinen, Eero muisteli. — Silloin hän ohimennen sanoi, että hänellä on ollut tuntemuksia jo pitemmän aikaa. Jotain sellaista minä kyllä epäilinkin. Hän ärtyi liian nopeasti työssään, tarkoitan että vaikka hän oli kiivas, niin tämä oli erilaista. Hän väsyi eikä hyväksynyt sitä.

— Vai niin, minä sanoin.

Eeron vierailu jäi vaivaamaan minua. Kaivelin muististani tapauksia, jolloin Erkki oli täysin menettänyt malttinsa. Sellaista oli sattunut ennen kolaria usein. Ehkä sydän oli jo silloin reistailut. Minä en ollut sitä huomannut tai tullut ajatelleeksi, kun meillä meni niin huonosti. Me tuskin edes puhuimme toisillemme, tai jos puhuimmekin, niin olimme heti ilmiriidassa tai syyttelemässä toisiamme. Minäkään en enää antanut periksi kuten aikaisemmin, sillä Erkki oli vuosien mittaan sanonut liian paljon. Ehkä minun olisi pitänyt osata paremmin. Mutta enhän minä tietänyt sydäimestä mitään, kun kukaan ei sanonut.

Menetin yöneni kokonaan. Unettomuuteen ei auttanut edes lääke, jota tohtorilta olin saanut. Minä tarvitsin vahvempaa, ja tuskin sekään olisi pystynyt pyyhkimään mielestäni syyttäviä ajatuksia. Minun oli vaikea olla yhteisessä kodissamme, minusta tuntui kuin esineetkin olisivat huutaneet.

Aloin jakaa omaisuutta lapsilleni. Minusta tuntui, että minun täytyi poistaa kaikki, mikä muistutti entisestä. Papereitten laatiminenkin kesti liian kauan. Yritin selittää asiaa lapsille, mutteivät he käsittäneet. Eivät varsinkaan osakkeen myyntiä. Selitin, etten voinut enää asua siellä, kun Erkki yhä liikkui huoneissa. Lapset sanoivat, että minä olin levon tarpeessa. Kaikki menee aikanaan ohi, he rohkaisivat. Nyt vain syöt kunnolla ja nukut hyvin. Minä tiesin, että he olivat väärässä. Väsymys kyllä menisi ohi, mutta levottomuutta se ei poistaisi, sillä minusta oli epäoikeudenmukaista, että Erkki kuoli ja jätti minut yksin. Ei antanut aikaa selittää, pyytää anteeksi eikä puhua, kuten ei eläessäänkään. Sain olla aina yksin.

— Kun syntymäkotikin menee, Silja huokaili. Hän sentään kävi katsomassa, kun asui samassa kaupungissa. Samasta syystä kävi Seija. Muut valittivat kiireitään,

aivan kuin olisivat hautajaisissa menettäneet kalliita tunteja jotka piti ottaa nyt takaisin. Soittaa he kyllä muistivat ja jankuttaa, että minun pitää levätä.

Tavaroita he kuitenkin ehtivät jakamaan. Ja huomauttelemaan vaatteistani, pojat varsinkin. Minä en pitänyt mustaa kuten tapa olisi vaatinut, ja pitkät hiukseni minä olin mennyt leikkauttamaan. Se ärsytti heitä, ja minä vaistosin että he syyttivät minua isänsä muiston häpäisemisestä. Ääneen he eivät sitä sanoneet, mutta minä ymmärsin sen.

— Ja niin mukava asunto kun sinulla on, Silja valitti. — Mikä sinun on tässä ollessa. Ei taloudellisia huoliakaan, kun saat eläkettä isästä. Olisit pitänyt syntymäkodin.

— Taikinamäellä sinä olet syntynyt, minä huomautin. — Olit jo oppikoulussa, kun tähän muutettiin.

— Mutta tätä minä olen aina kotina pitänyt, Silja sanoi. — Ja nyt tämäkin menee.

— Mutta kun minä en voi, minä huusin. — Täällä kaatuu seinät päälle.

— Voisithan sinä tulla meille joksikin aikaa, Silja sanoi suojelevasti, ja minä kaduin että olin kertonut. — Kyllä se ohi menee Otat vaikka alivuokralaisen isän huoneeseen. On niitä kunnollisiakin.

Siinä hän seiso. Kolmikymmenvuotias tyttäreni, joka Erkin sairaudenkin aikana kävi kertomassa, mikä oli parasta. Miten piti laittaa kevyttä ruokaa, tuulettaa ja jahdata bakteereja sekä huolehtia virkistyksestä. Silja oli aina uskonut tietävänsä kaiken. Itse hän ei kuitenkaan koskaan tullut pesemään, neuvoi ja määräili vain kuten isänsä. Molemmat he arvostivat rahaa, siitä he puhuivat ja kaikki määriteltiin sen mukaan. Siljalla oli hyvä elämä. Hän oli voinut käydä koulua niin pitkälle kuin halusi, oli saanut sitten varakkaan miehen ja asui omakotitalossa.

Sai määrätä kotona. Lars oli paljon poissa, usein viikkokaudet merillä.

— Minullakin on oikeus omaan elämään, minä sanoin hiljaa ja menin keittiöön. Vesikattila räiski yli.

Monesti öisin minä olin kuulevinani Erkin hengityksen ja muutaman kerran olin pakottanut itseni katsomaan, muttei siellä mitään ollut. Paljaat seinät vain. Ja silti minä tunsin, että hän odotti siellä.

— En minä kyllä ymmärrä, Silja sanoi. — Niin oma äitini kuin olet.

Minä jäin seisomaan ikkunaan. Kyyneleet tulivat esiin luomien alta, vaikka yritin pidätellä. Ne tekivät kipeää, kun iho oli arka. Olin itkenyt liikaa.

Alapuolella oleva katu oli tuttu. Monet kerrat olin seissyt ikkunassa Erkkiä odottamassa, toivo vuoroin viriten ja kuollen. Auton valot eivät olleetkaan Erkin, joku muu ajoi mutkaan ja talon ohi keskustaan. Eikä se ollut ainoa tie eikä ainoa mutka. Niitä oli Erkin ja minun avioliitossa riittänyt. Lopulta minä opin menemään vuoteeseen, mutta unta en silti saanut. Erkki väitti että minä nuuskin hänen asioitaan. Hänen mielestään kotona ahdisti.

Minä en kyennyt selittämään tätä Siljalle. Eikä minun tarvinnutkaan, sillä en minä halunnut kenenkään hyväksymistä. En edes lapsieni.

Asunnon myyminen ei ollut niin helppoa kuin olin luullut. Ihmisiä tuli ja meni. Eivätkä he ajatelleet, mitä minä tunsin. Heille minä olin vain ovenaukaisija. He tunkivat kynnykseni yli, kurkkivat komeroihin ja arvostelivat. Jälkeenpäin minä itkin. Sitä en voinut kertoa lapsille, he olisivat heti sanoneet, että mitäs menet myymään. Minä vain kuuntelin ihmisten puheita. Nielin itkuani ja yritin ajatella, että pian pääsen pois.

— On kai pesty pyykkiä ammeessa, rouva sanoi ja katsoi minuun syyttävästi. — Haisee tunkkaiselta.

He olivat näyttäneet mukavilta, mutta sitten tämä. Mies mutisi kalliista korjauksesta. Piti repiä lattiaa ja seiniä myöten. Nainen säesti kylpyhuoneesta, se oli hänestä kauhea. Lopulta he menivät. Olivat kai puheillaan yrittäneet laittaa hintaa alas, mutta minä jätin siivoamiseni kesken. Mitä väliä sillä oli. Kaikki kuitenkin revittäisiin — elämisen jäljet, muistot. Päätin käydä Seijan luona.

Minulla on kuusi lasta, Silja on heistä vanhin ja Seija toinen kaksosistani. Saija opiskeli Helsingissä. Seija asui lähellä minua perheineen. Hänen luotaan löysin suurimman ymmärtämyksen, sillä hänen miehensä ei yrminyt minua. Heillä olin käynyt usein jo Erkin sairauden aikana. Siellä minua ei kuulusteltu eikä arvosteltu. Se tuntui helpottavalta, sillä Siljalle piti tehdä aina tarkka tinki kaikesta. Siksi en siellä paljon käynytäkään.

Kävellessäni Seijalle ajattelin, kuinka monta arvostelijaa olin elämässäni saanut kuulla. Ensin Erkkiä, sitten anoppia ja Siljaa sekä poikiani Seppoa ja Sakaria. Minun tekemisistäni he löysivät jatkuvasti jotain oikomista. Seija ei koskaan arvostellut. Hän oli minulle läheisin, jo lapsena hän auttoi kotitöissä ja naimisiinmentyään oli sekä huomaavainen että hienotunteinen.

Näin heti ovelta, että Seijalla oli kiire. Hän sanoi että pian tulisi sovittaja ja toinen illaksi. Kaikkialla oli sekaista. Vuoteetkin olivat jääneet sijaamatta, sillä Seijan oli leikattava vielä hamekangas. Hän näytti väsyneeltä. Minä ajattelin, että minun ei sopinut puhua huolistani.

Aloitin makuuhuoneesta ja lopetin keittiöön, ja viimein oli astiat tiskattu ja roskat viety ulos. Seija kiitteli

hätäisesti, mutta hänen ajatuksensa olivat muualla. En minä yleensä puuttunut mihinkään lasteni luona, sillä tavalla vain loukkasi usein. Olin oppinut sen anopiltani. Hän auttoi kyllä paljon, mutta pisti myös nokkansa joka asiaan. Minä en sanonut koskaan vastaan. Se ei olisi hyödyttänyt, sillä anopilla oli voimakas luonne, ja Erkki olisi kuitenkin mennyt äitinsä puolelle. Ja niin jo lasten pieniä ollessa päätin, etten mene pyytämättä heidän kotiinsa. Saavat olla rauhassa.

— Viitsisitkö ottaa nuo harsinlangat, Seija pyysi ja ravisteli puseroa käsissään. Se oli ohutta kangasta. Minun piti ottaa silmälasit, kun pelkäsin etten näe tarkasti.

— Paljonko on käynyt ihmisiä, Seija kysyi ja levitti toisen kankaan pöydälle. Hän nosti kaavat laatikosta, katseli niitä, mutta ei asettanut kankaalle. Se oli himmeän harmaata, ja minusta se näytti vaikealta leikata. Seijakin empi. Ajattelin että ompeluhuone olisi ollut hyvä, nyt oli vain kamarin pöytä eikä siihen voinut kunnolla tavaroitaan jättää.

— Kovasti ne arvostelevat asunnon kuntoa, minä sanoin ja vedin langan varovasti ulos. — Ei se niin huono ole.

— Oletko laittanut niille määräajat, Seija kysyi. — Minä en vaan kestäisi, jos aina olisi joku tutkimassa.

— Kyllä sellaisesta oli puhetta, mutta kun minä olen melkein aina kotona ja sitten vielä soittavat, minä selitin, — niin on parempi näin. Tulee ainakin ostaja.

— Nyt on huonot ajat, Seija muistutti.

Olin jättänyt asunnon pankin myytäväksi, kun meillä oli kaikki asiat hoidettu sen kautta. Erkki ei luottanut minuun. Hänen sairautensa aikana olin kyllä joutunut moneen asiaan, joista en aikaisemmin ollut tiennyt mitään, ja siitä minä olin saanut kuulla.

— Se on vaan järjestelykysymys, Seija sanoi. — Mene sinne pankkiin puhumaan, että saat toisen asunnon. Kaikki kyllä selviää.

— On niin vaikea ottaa velkaa, minä mutisin ja asetin puseron hänen nähtäväkseen. — Kun saisi tämän pian myytyä.

— Topi kyllä tulee auttamaan, Seija sanoi, — jos tunnet itsesi araksi, mutta sinuna kyllä tekisin sen itse.

Hän oli oikeassa. En minä typerä ollut vaikka tietämätön kylläkin, mutta kai pankissa sellaisia nähtiin joka päivä. Itkeminen sai loppua. Minun oli saatava toinen asunto.

Pankissa oltiin ystävällisiä, eivätkä asiat olleet niin vaikeita puhua kuin etukäteen olin kuvitellut. Pankinjohtaja oli Erkin tuttavilla, joten hänelle osasin puhua paremmin kuin vieraalle. Selitin tilanteeni. Halusin keittiön ja kaksi huonetta, keskustasta. Huoneitten kunnolla ei ollut niin väliä, sillä olin päättänyt korjata asunnon mieleisekseni.

Jo seuraavalla viikolla aloin katsella. Nyt olin minä vuorostani tutkimassa ja sanomassa, eikä omien huoneittenkaan näyttäminen enää tuntunut vaikealta. Minähän olin lähdössä. Ei se ollut enää koti vaan vieras, josta halusin erota.

Tuttavat olivat kuulleet asuntoni myymisestä. He soittelivat ja tyrkyttivät neuvojaan aivan kuin en itse olisi kyennyt mihinkään. Joku kävi katsomassakin. Minusta tuntui että ihmiset pelkäsivät minun myyvän liian edullisesti. Ja vielä vähän aikaa sitten minua oli surkuteltu. Ajattelin että sanon heille suorat sanat, mutta onneksi en sanonut. Ja pikkuhiljaa käynnit harvenivat. Lopulta löytyivät ostajatkin, mutta en saanut tahtomaani hintaa.

— Kyllä minä tämän ottaisin, Topi sanoi, kun seisoimme kaksiossa. Se oli huonossa kunnossa, likainen, ja minä ajattelin, etten saa sitä kuntoon millään. Siihen menisi rahaa. Ja minä halusin muuttaa aivan heti. Topi näki epäröintini.

— En minä sinua pakota, hän sanoi, — mutta tämä on hyvällä paikalla ja vankka talo. Se on rakennettu huolellisesti. Eikä remontti kalliiksi tule. Minä autan, ja jos itse viitsit vähän sutia seiniä, niin hyvä tulee. Se näyttää vain nyt pahalta. Ja on edullinen hintaansakin nähden. Ja sitten olisit myös meitä lähellä, ettei tarvitse kytätä busseja. Tästä on lyhyt matka joka paikkaan.

Menin ikkunaan. Siitä näkyi tori. Mukulakivetys ja kauppiaitten kojut. Ajattelin ettei tämä kovin rauhallinen paikka voinut olla.

En sanonut muille lapsille, että Topin mielipide oli ratkaissut. Ajattelin olla näyttämättä uutta asuntoa ennen kuin kaikki oli valmista. Silja kuitenkin tupsahti katsomaan. En tiedä, mistä hän oli saanut osoitteen, mutta niin hän vain seiso i oven takana. Minun oli pakko kutsua hänet sisälle.

— Ja tämän menit ottamaan, hän puuskahti. — Olisit kysynyt neuvoa. Menee paljon rahaa ennen kuin tämä on asumiskelpoinen. Ja mistä saat korjausmiehet. Ei sinusta ole niitten vahtijaksi, kun ne juovat ja tekevät huonoa jälkeä.

Hän meni keittiöön ja kiskoi ovet auki. Huudahteli ja voivotteli. Hän sanoi, että minua oli petetty raskaasti, ja käs ki purkaa kaupan heti.

— Sitähän minä en tee, minä vastustin ja käs kin Siljan rauhoittua. Asunto oli halpa. Ja itse maalaisin, kunhan putkimiehet laittaisivat vessan ja keittiön.

— Sinä maalaat, Silja sanoi. — Se on ammattimiehen tehtävä.

— Ja tapetoin kin, minä tokaisin. — En ole ennen, mutta ei se niin merkillistä ole. Topi lupasi auttaa.

— Jaaha, Silja sanoi. — Pitihän minun arvata. Olisit kysynyt edes pojilta, mutta kun et kellekään asioistasi puhu.

— Tässä on keittiön värit, minä sanoin ja työnsin purkit näkyviin. Ajattelin että huutakoon nyt kaikesta, kun kerran aloitti.

— Isä ei koskaan pitänyt punaisesta, Silja sanoi. — Tämä hyppii silmille. Onko tämä nyt ihan oma valintasi, vai onko Topi taas.

— Jätä Topi rauhaan, minä sanoin. — Sinä et siedä häntä kuten ei isäsikään, mutta yksi hyvä puoli hänessä kuitenkin on. Hän ei hauku koko ajan. Sinun Larsisi ei tulisi tähän auttamaan, etkä tulisi itsekkään. Ja minä olen

muuten täysikasvuinen, jos et sitä muista. Enkä ole velkaakaan. Omaisuus on jaettu, joten minä teen omallani, mitä minä haluan. Menen vaikka ulkomaille.

— Älä viitsi, Silja sanoi. — Omahan on asiasi. Pelkään vain, että kadut vielä.

— Ja mitä sinun isääsi tulee, minä jatkoin, — niin hän ei hyväksynyt mitään, josta minä pidin. Mutta onneksi se aika on ohitse. Minä päätän nyt itse. Kerrankin.

Silja meni juomaan lasin vettä.

— Joskus minä oikein ihmettelen, hän sanoi, — miksi te kaksi erilaista ihmistä menitte avioliittoon.

— Miten sitä nyt mennään, minä tokaisin. — Isäsi piti kauniista naisista enkä minä varsin ruma ollut. Pitkä ja vaalea tukka. Ei siihen tarvittu kampaajaa kuten nyt. Miten sattui hautajaispäivänäkin unohtumaan.

— Sinä sitten jaksat, Silja sanoi. — Joskus minusta tuntui ettei teillä ollut välillänne mitään. Tarkoitan lämpimiä tunteita. Isä oli paljon poissa ja sinä itkit.

— Teille hän oli kuin jumala, minä sanoin ja kurkkuani alkoi kuristaa. — Totuus on, vaikket sinä sitä ehkä usko, että isäsi oli hyvin vaikea ihminen. Kamppera kuten isoäitini monet kerrat sanoi. Moni minun asemassani olisi jo riidellyt eron.

— Isä on kuollut, Silja sanoi sovittelevasti. — Ei puhuta siitä. Minä muistan hänet aina valoisana. Utta suunnittelemassa, hauskoja juttuja kertomassa. Sinä pelkäsit pahinta. Ei siitä mitään tule, sinä aina sanoit ja särjit meiltä kaikilta ilon. Et antanut haaveilla. Et koskaan.

— Turha siitä on puhua, minä sanoin.

— Isä teki kovasti työtä, Silja jatkoi, — mutta et sinä häntä arvostanut. Aina vaan piti olla lisää. Sinä puhuit rahasta kuin jumalasta ja hermostutit sillä isän. Mutta

minä olen ylpeä hänestä. Hän teki aina työnsä hyvin ja ihmiset pitivät hänestä.

— Ole sinä vaan ylpeä, minä sanoin hiljaa ja käännyin ikkunaan. Myyjät purkivat torilla kojujaan. — Isälläsi oli aina mahdollisuus tulla valmiiseen. On mukava tehdä tuulentupia, kun toinen laittaa ruoan, pesee ja siivoaa. Ei hän välittänyt minun uupumuksestani. Kun te lapset olitte pieniä, niin kertaakaan hän ei auttanut. Makasi vain. Naisten töitä, hän sanoi, sinunhan lapset ovat. Miten väsynyt minä olinkaan.

— Ja katkera, Silja huokasi. — Huusit meille kamalasti isän poissaollessa. Revit käsistä, läimäyttelit ja tukistit pikkuasioistakin.

— Taikinamäessä sai kantaa puut ja vedet, minä jatkoin. — Meillä oli vain viemäri sekä sähköt. Minulla neljä pientä lasta. Minä pesin pyykit eikä isäsi kertaakaan kantanut vettä. Olit vain viisivuotias, kun odotin Sakaria. Ja minä vähän yli kahdenkymmenen.

Aloin itkeä.

Silja otti lisää vettä ja maisteli sitä pienin kulauksin. Minulla oli sama tapa. Erkki jaksoi aina muistuttaa, että join pullostakin kuin tuttia pitäen.

— Sinä olet kauhean kaunainen, Silja kääntyi. — Syyttelet kaikesta isää. Kuitenkin ihailit häntä aivan rajattomasti eikä koskaan saanut arvostella. Leuhkit oikein sillä. Meillä lapset katsovat isää ylöspäin, sinä sanoit vieraillekin. Hän oli kuin jumala. Olisit joskus jutellut hänen kanssaan. Jos kerran niin vaikeaa oli.

— Jutellut isäsi kanssa, minä sanoin ja aloin nauraa. Yskin niin että olin tukehtua. — Eihän hänellä ollut aikaa. Kotona käytiin vain paitaa vaihtamassa.

Menin pesemään kasvoni. Erkin aika oli ohi eivätkä asiat parantuneet jauhamisesta. Silja sai olla vaiti. En halunnut jutella hänen kanssaan avioliitosta, johon olin